Dr Bożena Zinkiewicz-Tomanek

BIOGRAM

Od samego początku funkcjonowania w Uniwersytecie Jagiellońskim filologii ukraińskiej dr Bożena Zinkiewicz-Tomanek stała się nie tylko jej najgorliwszym aniołem stróżem, ale także, a może przede wszystkim, duchem sprawczym, siłą napędową. Przez całe lata ukrainistyka krakowska wielu osobom w Polsce i na Ukrainie kojarzyła się właśnie z dr Bożeną Zinkiewicz-Tomanek, albo najzwyczajniej, z Panią Bożeną. Mogłem się o tym przekonać wiele razy, kiedy pytano mnie tu i tam, w Polsce i poza jej granicami, na kongresach i konferencjach: jak się czuje Pani Bożena? Co nowego u Pani Bożeny? Nazwisko nie padało nigdy. Wiadomo było zawsze, o kogo chodzi.

Rok akademicki 2007/2008 okazał się ostatnim rokiem pracy zawodowej dr Bożeny Zinkiewicz-Tomanek. Po 42 latach spędzonych w Uniwersytecie Jagiellońskim 1 października 2008 roku udała się na zasłużoną emeryturę. Skończyła więc oficjalnie swoją działalność dydaktyczną, ale nie skończyła swojej przygody z językoznawstwem, z pracą nad ukochanym językiem ukraińskim, wręcz przeciwnie, lista jej planów naukowych zaskakuje bogactwem i różnorodnością.

Urodziła się 14 października 1943 roku w Boryni (pow. Turka) w ukraińskich Karpatach jako trzecie, najmłodsze dziecko Zenona i Olgi z domu Kleban. Ojciec, magister praw, absolwent Uniwersytetu Lwowskiego, wykonywał przed wojną zawód notariusza, po wojnie aż do emerytury pracował w banku w wydziale operacyjno-rachunkowym. Mama Olga ze względu na słabe zdrowie oraz obowiązki rodzinne nie pracowała, zajmowała się domem i wychowywaniem trójki dzieci.

Od dziesiątego miesiąca życia Bożena Zinkiewicz zamieszkała w Krakowie. Tu też w roku 1950 rozpoczęła naukę w Szkole Podstawowej Nr 25 im. Anny Jagiellonki. Po kilku miesiącach nauki przeszła do klasy II, tak więc klasę I i II zrobiła w jednym roku. W 1956 rozpoczęła naukę w VIII Liceum Ogólnokształcącym, które wówczas znajdowało się przy ul. Podbrzezie 10. Maturę zdała 1 czerwca 1960 roku. Miała różne zainteresowania, ale ponieważ w rodzinie przeważały nauki ścisłe, dlatego też w tym samym roku rozpoczęła studia matematyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Jednakże rozczarowana i zniechęcona postanowiła zmienić diametralnie kierunek i od 1 października 1961 roku została studentką filologii rosyjskiej w ówczesnej Katedrze Filologii Rosyjskiej UJ. Po II roku wysłano Ją na studia w Państwowym Uniwersytecie Moskiewskim im. M. Łomonosowa. Od razu – przekonana do swojej językoznawczej przyszłości – związała się z prof. Wierą Biełoszapkową, wybitnym językoznawcą moskiewskim, specjalistką z dziedziny składni współczesnego języka rosyjskiego. Pod

kierunkiem W. Biełoszapkowej napisała pracę magisterską „Spójniki gradacyjne we współczesnym języku rosyjskim", którą obroniła 6 czerwca 1966 roku.

Po powrocie do Krakowa 1 października 1966 roku została zatrudniona jako asystent w ówczesnej Katedrze Filologii Rosyjskiej, przekształconej początkowo w Instytut Filologii Rosyjskiej, a następnie w Instytut Filologii Wschodniosłowiańskiej. Pod kierunkiem doc. dr. hab. Leszka Schneidra napisała rozprawę doktorską „Struktura słowotwórcza przymiotników motywowanych wyrażeniem przyimkowym we współczesnym języku rosyjskim", na podstawie której 20 października 1975 roku uzyskała tytuł doktora nauk humanistycznych. Podjęła temat rozprawy habilitacyjnej, niestety, liczne obowiązki dydaktyczne oraz sytuacja rodzinna, a także nienajlepsze zdrowie uniemożliwiły jej ukończenie. Ze względu na trudną sytuację kadrową w Zakładzie Języka Rosyjskiego natychmiast po obronie pracy doktorskiej powierzono Jej prowadzenie trzech seminariów magisterskich (ok. 30 magistrantów), co oczywiście nie pozwoliło na zajęcie się własną pracą naukową. Nie znaczy to jednak, że porzuciła interesujące Ją tematy, pracowała naukowo w dalszym ciągu, a otwarcie studiów ukrainistycznych w instytucie – choć wiązało się z ogromnym wysiłkiem organizacyjnym – znacznie ożywiło Jej działalność naukową.

Zainteresowania naukowe w tym pierwszym „rusycystycznym" okresie działalności dr Bożeny Zinkiewicz-Tomanek koncentrowały się wokół zagadnień słowotwórstwa, morfologii i składni współczesnego języka rosyjskiego. Poświęciła im jedną monografię, zbiór ćwiczeń (wespół z E. Baranek) oraz kilkanaście artykułów.

Powołanie do życia filologii ukraińskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim (1991 rok) otworzyło bez wątpienia nowy, jaśniejszy i bardziej płodny, rozdział naukowy w życiu dr B. Zinkiewicz-Tomanek, tym bardziej, że zbiegło się ono w czasie z historyczną datą, uzyskania przez Ukrainę niepodległości. W Jubilatkę wstąpiły świeże siły życiowe. Od samego początku włączyła się w trudny i żmudny proces budowania nowego kierunku. Przez kilka początkowych lat dźwigała na swoich barkach całe brzemię organizacyjne związane z jego funkcjonowaniem. Wiele razy podkreślałem przy okazji różnych jubileuszy i powtórzę to jeszcze raz. Nie byłoby dzisiaj krakowskiej ukrainistyki, gdyby nie determinacja, wola działania i miłość do języka i kultury ukraińskiej dr Bożeny Zinkiewicz-Tomanek. Nie byłoby, gdyby w najtrudniejszym okresie, w pierwszych kilku najcięższych latach jej istnienia, nie poświęciła Ona krakowskiej ukrainistyce całego swojego czasu, swoich wszystkich sił, a nawet swoich pieniędzy. Bowiem to za swoje najczęściej pieniądze jeździła wtedy na Ukrainę w czasie urlopu wakacyjnego, ściągała najlepszych wykładowców z różnych ośrodków, zwoziła podręczniki, książki, mapy, kasety, kasety wideo, materiały dydaktyczne. Wykonywała też wtedy pracę kierownika i sekretarki zarazem, większość prac organizacyjnych brała na siebie, zupełnie nie zastanawiając się nad tym, czy to właśnie ona powinna je wykonywać. Budowała bazę dydaktyczną, kierowała zespołem wykładowców języka ukraińskiego, sama doskonaląc się metodycznie, językowo i ułatwiając to innym (sam miałem okazję uczestniczyć za Jej namową w Międzynarodowej Szkole Ukrainistyki w Kijowie w 1992 r.). Dowodem Jej wysokich kwalifikacji zawodowych są liczne dyplomy i podziękowania Ministerstwa Edukacji Narodowej Polski i Ukrainy, np. почесна грамота МОУ „за вагомий особистий внесок у розвиток та пропаганду української національної освіти за кордоном" (20.06.2000), podziękowanie MEN „za udział w przygotowaniach nowej

podstawy programowej kształcenia ogólnego dla zreformowanej szkoły w zakresie języków ojczystych mniejszości narodowych" (15.05.2001), podziękowanie Centralnej Komisji Egzaminacyjnej za udział w pracach nad tworzeniem projektu standardów wymagań egzaminacyjnych, będących podstawą do przeprowadzenia egzaminów maturalnych w latach 2002–2005 (20.11.1999). MEN upoważniło też dr B. Zinkiewicz-Tomanek „do wydania opinii kwalifikujących podręczniki do użytku szkolnego" (24.05.1996), a o Jej kompetencjach wyraża się w sposób następujący: „udział w pracach MEN nad nowymi podstawami programowymi potwierdził Pani wysokie kwalifikacje zawodowe i poczucie odpowiedzialności za kształt obowiązkowych treści programowych we wdrażanej reformie systemu oświaty" (15.05.2001).

Przy tym nawale obowiązków dr B. Zinkiewicz-Tomanek nie zapomniała o pracy naukowej, o czym świadczą liczne publikacje (zob. *Spis publikacji*) oraz udział w konferencjach naukowych w Polsce i za granicą (Jałta, Kijów, Odessa, Lwów, Charków, Pecs, Ołomuniec, Czerniowce). Jej prace naukowe poświęcone współczesnemu językowi ukraińskiemu dotyczą przeważnie problematyki normy i poprawności językowej, kultury języka (kilka lat prowadziła na ten temat wykład monograficzny), morfologii i leksykologii oraz stylistyki języka ukraińskiego.

Krakowska Ukrainistka nie stroniła także od problematyki glottodydaktyktycznej, dydaktyki językoznawstwa, jak również polsko-ukraińskiego językoznawstwa kontrastywnego, o czym świadczą nie tylko studia teoretyczne, ale również pomoce o znaczeniu praktycznym. To przecież celom dydaktycznym służy w pierwszym rzędzie *Mały słownik skrótów i skrótowców języka ukraińskiego* (Kraków 1997) przygotowany wspólnie z M. Prychodą (Lwów) i O. Hryhorjewem (Kijów). Jest to – podobnie jak *Rozmówki polsko-ukraińskie* (Kraków 1992) – sporządzone przy współpracy pierwszego lektora języka ukraińskiego zatrudnionego na odrodzonej ukrainistyce krakowskiej, kijowianki H. Strelczuk – wzorowy przykład współpracy B. Zinkiewicz-Tomanek z wykładowcami języka ukrańskiego, zapraszanymi przez nią do pracy.

Niedawno studenci otrzymali do rąk fantastyczny podręcznik pt. *Gramatyka opisowa języka ukraińskiego. Morfologia. Składnia* (Kraków 2007), pierwsze w dziejach polskiej ukrainistyki powojennej obszerne opracowanie gramatyki opisowej języka ukraińskiego wraz z ćwiczeniami, przeznaczone dla studentów. Obejmuje ono morfologię i składnię, a w przygotowaniu są także fonetyka z elementami fonologii i słowotwórstwo z leksykologią. Po ukazaniu się także i tej drugiej części otrzymamy zaiste imponujące kompendium wiedzy o współczesnym języku ukraińskim, napisane z uwzględnieniem najnowszych osiągnięć w dziedzinie badań gramatycznych ukraińskich (ale też polskich i rosyjskich) lingwistów i opatrzone dodatkowo ćwiczeniami utrwalającymi poszczególne fragmenty wiedzy o współczesnym języku ukraińskim. Ćwiczenia są rezultatem piętnastoletniej pracy dydaktycznej Autorki (gramatyka opisowa, kultura języka) ze studentami filologii ukraińskiej UJ, a dobrane zostały w sposób przemyślany i konsekwentny. Idealnie dopasowano je do treści nauczania, umiejętności i poziomu studentów, a także uwzględniają one bez wątpienia najważniejsze trudności i problemy tychże w opanowaniu gramatyki języka naszych wschodnich sąsiadów.

Na tego rodzaju podręcznik czekały (o wiele za długo) wcale już niemałe roczniki studentów ukrainistyki polskiej, które dotąd skazane były wyłącznie na posługiwanie

się podręcznikami ukraińskimi, z reguły nieuwzględniającymi trudności, jakie napotykają cudzoziemcy uczący się gramatyki języka ukraińskiego.

Oceniając postawę dr B. Zinkiewicz-Tomanek jako pracownika UJ i IFR (potem IFW), należy wymienić w pierwszym rzędzie jej troskę o macierzystą jednostkę (pełniła najróżniejsze funkcje: wicedyrektora, kierownika studiów niestacjonarnych, była przez wiele lat przedstawicielem niesamodzielnej kadry naukowo-dydaktycznej w Radzie Instytutu, Radzie Wydziału Filologicznego, zabierała głos w sprawach trudnych i ważnych). Zawsze bezkompromisowa, co nie zyskiwało Jej wielu sympatyków, była wyczulona na najmniejszy przejaw krzywdy i niesprawiedliwości. Także wiele zrobiła dla kolegów poprzez działalność w NSZZ „Solidarność", niewiele przy tym robiła dla siebie samej, bo o sobie z reguły nie myślała, zawsze myślała o innych. I jak to zwykle bywa, nagrody i zaszczyty (zwłaszcza te przyziemne, finansowe) szczodrze Ją omijały.

Rok akademicki 2007/2008 był ostatnim rokiem pracy zawodowej dr Bożeny Zinkiewicz-Tomanek. Dalej jednak – jak nas gorąco o tym zapewnia – będzie prowadzić badania naukowe. A przede wszystkim − jak zdrowie pozwoli − chciałaby ukończyć drugą część podręcznika z gramatyki współczesnego języka ukraińskiego, opracować materiały dydaktyczne do gramatyki kontrastywnej języka polskiego i ukraińskiego oraz ułożyć słownik niepełnych polsko-ukraińskich paraleli leksykalnych. Pani Doktor, trzymamy za słowo, czekamy niecierpliwie na te zapowiedziane, a także na inne prace. Życzymy dużo zdrowia i dobrej dyspozycji zarówno fizycznej, jak i psychicznej, koniecznej do realizacji niełatwych i czasochłonnych zamierzeń naukowych. Многая лiта! Życzą wszyscy koledzy i współpracownicy oraz wdzięczni uczniowie.

Adam Fałowski
Kraków, 2008